

Smakløst overdådig Kulene ligger igjen på biljardbordet i Ukrainas tidligere president Viktor Janukovytsj' palass som ble f
ble avsatt 22. februar 2014. Foto: JEFF J. MITCHELL/GETTY IMAGES

Den tapte dyd.

Fra utgave: Aftenposten Innsikt
BOKOMTALE / FREDRIK GIERTSEN, litteraturviter og skribent

Det er kanskje for enkelt å hevde at grådigheten er blitt vår tids ideal, men én ting er sikkert: At de som drar mest fordel av at rikdom akkumuleres, til de grader har perfektionert sitt system for å gjemme unna absurde mengder penger.

Flere gallamiddager. På samme måte er det sikkert tvilsomt å påstå at hele besteforeldregenerasjonen holdt måteholdet like høyt, men for dem som har fulgt med på «Einar», NRKs serie om Einar Gerhardsen, er det vanskelig ikke å bli slått av hovedpersonens asketiske livsstil.

Gerhardsen bodde hele sitt voksne liv i en nøktern leilighet på Oslo Øst, skar muggen av brødsbordene og gikk turer i Marka omtrent hver helg. Nå er «folkelighet» også et varemerke for dagens politikere, men samtidig er det blitt flere gallamiddager, styreverv og gylne fallskjermer siden den gang. De største norske selskapene er også blitt transnasjonale, og de er tvunget til å

gjøre forretninger i dypt korrupte land, steder vi vet det er umulig å få noe gjort uten å tilpasse seg den lokale ukulturen.

Bokomtale

Oliver Bullough:

«Moneyland: Why Thieves and Crooks Now Rule the World and How to Take It Back», Profile Books, UK 2018 – 320 s.

«Pengeland – hvordan finanseliten og de superrike stjeler fra folket og truer demokratiet», Res Publica, Norge 2019 – 384 s.

Eksempler fra boken:

Ifølge Oliver Bullough så fikk den rikeste prosenten av verdens befolkning økt sin rikdom fra én tredjedel av alt til halvparten i løpet av de ti første årene på 2000-tallet. I Russland eier de rikeste 10 prosentene 87 prosent av alt.

I årene 2012–14 ble det kjent at det russiske telekommunikasjonsselskapet Vimpelcom, der Telenor hadde en tredjedel av aksjene, hadde betalt anslagsvis 100–200 millioner kroner til datteren til Usbekistans diktator, for å forbedre sin markedssituasjon i landet. Datteren, Gulnara Karimova, har vært student ved Harvard og ambassadør til Spania og FN, men hun er mest kjent for å reise verden rundt for å shoppe, samt å bruke penger på å promotere sin mildt sagt middelmådige karriere som popmusiker. Nå er hun under internasjonal etterforskning for korrupsjon.

Etter «avhopperen» Bradley Birkenfelds avsløringer om det internasjonale finanssystemet, publiserte en underkomité i Senatet i 2008 en rapport som konkluderte med at den amerikanske statskassen tapte rundt 100 milliarder dollar i året på den typen praksis som Birkenfelds arbeidsgiver, den sveitsiske bankgiganten UBS, sto for. Birkenfeld ble selv dømt til tre år og fire måneders fengsel, samt en bot på 30 000 dollar.

Dette problemet omtaler den britiske journalisten Oliver Bullough i det spesialskrevene forordet til den norske utgaven av boken «Moneyland», kalt «Pengeland», som er ute i disse dager. Her omtales også hvitvaskings- og korrupsjonsskandaler som Telenor og flere store skandinaviske banker har vært involvert i de siste årene, men det er heldigvis ikke her hjemme vi finner de mest groteske sakene.

Et transnasjonalt

finanssystem. Opprinnelsesstedet for dagens globale system for å skjule penger ligger imidlertid ikke så langt unna som man skulle tro. Det er ikke Bretton Woods, feriestedet nordøst i USA der etterkrigstidens valutasystem ble skapt, men derimot London, der man først fant ut hvordan man skulle omgå det.

I Bretton Woods ønsket man å sikre finansiell og politisk stabilitet gjennom å binde alle valutaer opp til dollaren, som i sin tur skulle knyttes til gull. Men Storbritannia befant seg på 1950-tallet i en rekke kriser, noe som førte til at renten på pundet ble satt kraftig opp, hvorpå bankene i City begynte å bruke dollar i stedet. Da fant man ut at begrensningene på den amerikanske valutaen ikke gjaldt utenfor USA, og slik oppsto ideen om at man kunne unngå den stedlige, nasjonale jurisdiksjon ved stadig å flytte store summer over landegrensene.

De hjemlige myndigheter har sjelden brydd seg, så City har faktisk klart å beholde den sentrale posisjonen i denne skyggeleken, der etterforskere holdes tilbake av lover og regler som de superrike selv sjelden begrenses av. Og dette er en av Bulloughs viktigste poenger: Det er Vesten, ikke lugubre diktaturer under tropesolen, som er bærebjelken i dette systemet.

Men noen ganger blir skurkene tatt, som i tilfellet Paul Manafort, den tidligere valgkampsjefen til Donald Trump, som (blant annet) benyttet en unnselig adresse i Nordvest-London til å skjule den enorme summen – rundt 75 millioner dollar – han hadde tjent i kompaniskap med den kriminelle eks-presidenten i Ukraina, Viktor Janukovitsj.

Bullough leter opp de som egentlig leier disse lokalene, et selskap som heter «A1 Company Services», hvis raison d'être nettopp er å tilrettelegge for hvitvasking: «Det representerer et system som ruinerer verden ved å skjule de rike og mektiges

Da den amerikanske modellen Christina Estrada i 2014 kontaktet sin ekstremt rike saudiarabiske mann, Walid Juffali, og sa hun ønsket skilsmisse, var det fordi Juffali nylig hadde annonsert at han ville gifte seg på nytt, med en halvparten så gammel libanesisk modell. Estrada mente hun hadde gode kort på hånden, men det var inntil Juffali – etter et to dager langt møte med regjeringen på den karibiske øya St. Lucia – proklamerte at han var blitt ministatens IMO-ambassadør, og således hadde skaffet seg diplomatisk immunitet mot andre lands ekteskapslover. Han ble imidlertid ikke trodd på at dette var et genuint verv, og måtte betale henne pene 75 millioner pund.

hemmeligheter». Uten sjefsetterforsker Robert Mueller hadde Manafort sluppet unna med dette, og det gjør trolig flesteparten av de drøyt 16 000 andre selskapene som er registrert på samme adresse.

Den største skurken i denne historien er imidlertid ingen i Trumps krets, men Janukovitsj selv. I løpet av de fire årene han styrte Ukraina, fikk han lagt landets økonomi i ruiner, mens han selv skaffet seg et palass – en «kitsj-katedral» – med privat golfbane, et nygresk tempel og sin egen samling av strutser. Nå befinner han seg i eksil, sannsynligvis et sted sør i Russland.

Akkumulert kapital og plutonomier. «Pengeland» er full av anekdoter om forbruk og maktmisbruk som knapt kan kalles annet enn grotesk, og forfatteren reiser mye rundt og foretar intervjuer i skatteparadiser både i kalde og varme strøk. Men dimensjonene går ikke tapt i detaljer, som når den franske økonomen Gabriel Zucman blir sitert på at rundt 8 prosent av verdens totale pengebeholdning – 7,6 av 95,5 billioner dollar – er gjemt unna de relevante skattemyndigheter.

For Vestens del er denne andelen – delvis på grunn av våre langt større budsjetter – på under 10 prosent av den nasjonale formuen, men i Russland og Gulfstatene er den utrolig nok på over halvparten. Alle disse pengene finner veien til det svarte hullet Bullough omtaler, og der blir de stort sett for alltid.

Problemet er at det også er konkurranse om å tilby de beste betingelsene for disse forumene, og hvis de gode krefter får stengt én bank, dukker det alltid opp en annen.

En av franskmannen Thomas Pikettys hovedteser er at veksten i den akkumulerte kapital alltid vil være større enn veksten ellers i samfunnet. Hvis for mye eies av for få, oppstår det som kalles for «plutonomier», det vil si at den økonomien som er knyttet til omsetning av luksusvarer får uforholdsmessig mye å si.

«Hvis [de] fortsetter å investere i disse aksjene, kan de fortsette å tjene penger på økningen i ulikhet, og de kan bruke pengene på luksusvarer, noe som vil drive de samme aksjene til værs», skriver Bullough. Og når det nå finnes så mange tomme leiligheter i Londons fasjonable West End, så er det fordi eierne foretrekker å bruke sin tid på andre eiendommer i Sveits eller Venezia, mens den lokale middelklassen tvinges til å flytte ut.

Det må være lov å kalle dette en ond sirkel.

